

TEMURIYLAR TANGALARINING TURLARI

Sharipova Mehri DjumayevnaBuxoro davlat muzey qōriqxonasi,
Numizmatika fondi ilmiy xodimi

Annotatsiya: Ushbu maqola Temuriylar davrida zarb qilgan tangalarning turli xil turlari va ularning iqtisodiy, madaniy ahamiyatini o‘rganishga bag‘ishlangan. Maqolada, Temuriylar saltanati davrida zarb qilingan tangalar, ularning dizayni, materiallari va iqtisodiy roli haqida batafsil tahlil qilinadi. Tangalar nafaqat iqtisodiy almashuv vositasi sifatida, balki saltanatning madaniy va siyosiy qarashlarini aks ettiruvchi muhim hujjat sifatida ham ahamiyatga ega. Ushbu maqola, Temuriylar davridagi tangalar orqali o‘sha davrning ijtimoiy va iqtisodiy hayotini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kalit so‘zlar: Temuriylar, Tangalar, Tangalar turlari, Iqtisodiy ahamiyat, Madaniy meros, Zarb qilish texnikasi, Siyosiy ramzlar, Tarixiy pul tizimi, Tangalar dizayni, Temuriylar saltanati

Аннотация: Данная статья посвящена изучению различных типов монет, выпущенных в эпоху Тимуридов, и их экономическому и культурному значению. В статье подробно анализируются монеты, выпущенные в период правления Тимуридов, их дизайн, материалы и экономическая роль. Монеты не только служили средством экономического обмена, но и были важным документом, отражающим культурные и политические взгляды государства. Статья помогает более глубоко понять социальную и экономическую жизнь того времени через анализ монет, чеканенных в эпоху Тимуридов.

Ключевые слова: Тимуриды, монеты, типы монет, экономическое значение, культурное наследие, чеканка монет, политические символы, историческая денежная система, дизайн монет, государство Тимуридов.

Annotation: This article is dedicated to the study of the various types of coins minted during the Timurid period and their economic and cultural significance. The article provides a detailed analysis of the coins minted during the Timurid dynasty, focusing on their design, materials, and economic role. Coins served not only as a medium of economic exchange but also as important documents reflecting the cultural and political views of the state. This article helps to gain a deeper understanding of the social and economic life of the time through the analysis of the coins minted during the Timurid era.

Keywords: Timurids, Coins, Types of Coins, Economic Significance, Cultural Heritage, Coin Minting Technique, Political Symbols, Historical Monetary System, Coin Design, Timurid Dynasty.

Kirish. Temuriylar davri – o‘zining buyuk siyosiy va madaniy merosi bilan tarixda alohida o‘rin tutadi. Ushbu davrda zarb qilingan tangalar nafaqat iqtisodiy almashuv vositasi, balki davlatning siyosiy, madaniy va diniy qarashlarini aks ettiruvchi muhim hujjatlardir. Temuriylar saltanati o‘zining iqtisodiy rivojlanishi, savdo yo‘llarining kengayishi va kuchli iqtisodiy tizimi bilan mashhur bo‘lib, tangalar bu jarayonning ajralmas qismi hisoblangan. Temuriylar tangalarining turli turlari, ularning zarb qilinish texnologiyasi, dizayni va ramzlari orqali bu davrning ijtimoiy va siyosiy holatini yaxshiroq tushunish mumkin.

Maqolada Temuriylar davrida zarb qilingan tangalarning turli turlari tahlil qilinadi. Bu tangalar orqali saltanatning o‘zining iqtisodiy kuchini, madaniy jihatlarini va siyosiy irodasini namoyish etgan. Har bir tangada aks ettirilgan ramzlar, obrazlar va yozuvlar, o‘sha davrning muhim voqealari, shaxsiyatlari va qadriyatlarini yoritadi. Shuningdek, maqolada, Temuriylar tangalarining nafaqat o‘sha davrda, balki zamonaviy tarixshunoslikda qanday ahamiyatga ega ekanligi ko‘rib chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili. Temuriylar davrida zarb qilingan tangalar tarixshunoslikda alohida ahamiyatga ega bo‘lib, ular nafaqat iqtisodiy almashuv vositasi sifatida, balki siyosiy, madaniy va diniy qarashlarni aks ettiruvchi muhim manbalar sifatida ham qadrlanadi. Tangalar orqali o‘sha davrning iqtisodiy tizimi, madaniy merosi va siyosiy holati haqida ma’lumot olish mumkin. Temuriylar davri tangalarini o‘rganish bo‘yicha bir qator tadqiqotlar mavjud bo‘lib, ular turli jihatlarni, jumladan tangalarning dizaynini, zarb qilish texnikasini, materiallarini va ramzlarini o‘rganishga qaratilgan.

Temuriylar saltanati davrida zarb qilingan tangalar iqtisodiy faoliyatning ajralmas qismi sifatida savdo, soliqqa tortish va davlatni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashda muhim rol o‘ynagan. Shuningdek, tangalar siyosiy kuch va davlat hokimiyatining ramzi bo‘lgan. Tadjibayev (1994) o‘zining “Temuriylar davridagi tangalar va ularning iqtisodiy roli” nomli ishida Temuriylar davrida tangalarning nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy simbolik roli haqida batafsil to‘xtaladi. U tahlil qilingan tangalarda davlat rahbarlarining tasvirlari va ramzlarining ishlatilishini, bu orqali hukmdorlarning kuchini va legitimatsiyasini tasdiqlashni ta’kidlaydi.

Temuriylar tangalarining dizayni va ramzlari o‘sha davrning madaniy va diniy qarashlarini aks ettirgan. Masalan, Temur va uning avlodlarining tasvirlari, Qur’on oyatlari, shuningdek, Islomning muqaddas ramzlari, shaharning nomlari va hokimiyat belgilarining tangalarda ko‘rinishi – bularning barchasi saltanatning madaniy merosi va siyosiy qarashlarini aks ettiruvchi elementlardir. Temuriylar tangalarining dizaynini o‘rganish bo‘yicha so‘nggi tadqiqotlar, xususan, Ubaydullayev (2000) tomonidan olib borilgan ishlar, tangalardagi yozuvlar va tasvirlar orqali hukmdorlarning kuchini va davlat siyosatini qanday ifodalashini tahlil qiladi.

Temuriylar davrida tangalar, shuningdek, xalqaro savdoga va madaniy aloqalarga ham ta'sir ko'rsatgan. Temuriylar saltanati butun Markaziy Osiyo va undan tashqarida, jumladan Hindiston va Eron kabi mintaqalarda o'z ta'sirini kengaytirgan. Tangalar orqali ushbu hududlar orasidagi madaniy va iqtisodiy aloqalar o'z aksini topgan. Xususan, Jangirov (2003) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarda Temuriylar davrida Hindistonda zarb qilingan tangalar va ularning Temuriylar saltanati bilan aloqasi ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda Hindiston va Markaziy Osiyo o'rtasidagi savdo va madaniy aloqalar, shuningdek, tangalardagi o'zgarishlar ta'kidlangan.

Temuriylar davrida zarb qilingan tangalar metallurgiya jihatidan ham muhimdir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tangalarning sifatini oshirish va ularda ramzlarni aniq tasvirlash uchun ilg'or zarb texnikalari qo'llanilgan. Azizov (2012) o'zining ishida, Temuriylar davrida tangalarni zarb qilish texnologiyasining rivojlanishi, zarb mashinalari va usullari haqida batafsil ma'lumot beradi. U, shuningdek, tangalarda ishlatilgan materiallar – oltin, kumush va misning sifati, ishlab chiqarish jarayonidagi o'zgarishlar va yangi texnologiyalarni ko'rib chiqadi.

Tangalar nafaqat iqtisodiy almashuv vositasi, balki tarixiy hujjat sifatida ham ahamiyatga ega. Har bir tangada o'zining tarixiy konteksti, siyosiy voqealar va shaxsiyatlar aks etgan. Bu jihatni o'rganish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar, masalan, Akhmedov (2015) tomonidan olib borilgan ish, Temuriylar davridagi tangalarni tarixiy manbalar sifatida tahlil qiladi va ular orqali o'sha davrning siyosiy vaziyati va ijtimoiy muhitini yaxshiroq tushunish mumkinligini ta'kidlaydi.

Muhokama: Temuriylar davrida zarb qilingan tangalar nafaqat iqtisodiy vosita, balki siyosiy, madaniy va tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan muhim manbalardir. Tangalar orqali Temuriylar saltanatining iqtisodiy tizimi, hukmdorlarning siyosiy kuchi va madaniy qarashlari aks etgan. Ularning dizaynidagi ramzlar, yozuvlar va tasvirlar, o'sha davrning madaniy va diniy qarashlarini namoyish etadi. Shuningdek, tangalar o'zining shakli, materiallari va zarb texnikalari orqali ham o'z zamonida yuqori darajada ishlab chiqarilgan san'at asarlarini aks ettiradi.

Maqolada tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, Temuriylar davrida tangalar zarb qilish texnologiyasi va materiallarining yuqori sifatiga ega edi. Bular nafaqat iqtisodiy almashuvni osonlashtirgan, balki siyosiy va madaniy o'zgarishlarni tasvirlashda ham muhim vosita bo'lgan. Masalan, Temur va uning avlodlarining tasvirlari, Qur'on oyatlari va hukmdorlarning nomlari, tangalarda keng qo'llanilgan ramzlar sifatida ko'rinadi. Bu ramzlar orqali hukmdorlar o'z siyosiy kuchini va saltanatdagi o'rinlarini mustahkamlashga harakat qilgan.

Bundan tashqari, Temuriylar davrining tangalari nafaqat iqtisodiy tizimda, balki xalqaro aloqalarda ham o'z aksini topdi. Savdo va madaniy aloqalar orqali tangalar Markaziy Osiyo, Hindiston va Eron kabi hududlarda o'z ta'sirini o'tkazdi. Bu hududlardagi tangalarning o'xshashliklari va farqlari, Temuriylar saltanatining keng

geografik hududdagi ta'sirini namoyish etadi. Jangirovning (2003) ishlari bu borada juda muhim hisoblanadi, chunki u Hindistonda zarb qilingan tangalar orqali Temuriylar saltanatining o'zaro aloqalarini tahlil etadi.

Tangalar dizayni va ramzlarini o'rganish orqali, shuningdek, ularning tarixiy va siyosiy ahamiyatini yanada chuqurroq tushunish mumkin. Temuriylar davrida tangalar orqali xalqning ijtimoiy va siyosiy holati, shuningdek, hukmdorlar tomonidan amalga oshirilgan siyosiy islohotlar va o'zgarishlar aks etgan. Tangalar orqali o'sha davrning siyosiy va iqtisodiy vaziyati haqida aniq va ishonchli ma'lumotlar olish mumkin bo'ldi.

Shu bilan birga, Temuriylar davriga oid tangalarni o'rganish, nafaqat o'sha davrni, balki hozirgi zamon uchun ham katta ahamiyatga ega. Bugungi kunda ushbu tangalar tarixiy obidalar sifatida, madaniy merosni saqlash va o'rganishning bir vositasi sifatida muhim rol o'ynaydi. Ularning tadqiqi nafaqat tarixiy bilimlarimizni boyitadi, balki o'sha davrni yashagan xalqning madaniyati, san'ati va iqtisodiy hayotini yaxshiroq tushunish imkoniyatini beradi.

Xulosa. Temuriylar davrida zarb qilingan tangalar nafaqat iqtisodiy almashuv vositasi, balki siyosiy, madaniy va tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan muhim manbalardir. Tangalar orqali o'sha davrning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy hayoti haqida qimmatli ma'lumotlar olish mumkin. Temuriylar hukmdorlarining tasvirlari, ramzlari va yozuvlari, shuningdek, tangalarning materiallari va dizayni orqali saltanatning siyosiy kuchi, madaniy qarashlari va diniy e'tiqodlari aks etgan. Ular nafaqat davlatning iqtisodiy tizimini ifodalagan, balki hukmdorlarning legitimatsiyasini mustahkamlash va siyosiy maqsadlarni amalga oshirishda ham muhim rol o'ynagan.

Shuningdek, Temuriylar davrida tangalar xalqaro savdo va madaniy aloqalarda ham o'z ta'sirini o'tkazdi, bu esa saltanatning keng hududlardagi ta'sirini yanada oshirdi. Tangalar orqali Temuriylar saltanati bilan bog'liq ijtimoiy va iqtisodiy aloqalarni tahlil qilish, o'sha davrni yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Tadjibayev, M. (1994). Temuriylar davridagi tangalar va ularning iqtisodiy roli. Toshkent: Fan.
2. Ubaydullayev, A. (2000). Temuriylar davrida tangalar dizayni va ramzlari. Tashkent: O'zbekiston.
3. Jangirov, A. (2003). Hindistonda zarb qilingan Temuriylar tangalari va ularning Markaziy Osiyo bilan aloqalari. Toshkent: Yangi Nashr.
4. Azizov, F. (2012). Temuriylar davrida tangalarni zarb qilish texnologiyasi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
5. Akhmedov, B. (2015). Temuriylar davrining tangalari va tarixiy ahamiyati. Tashkent: Sharq.
6. Beshimov, A. (2008). Temuriylar davridagi tangalar: Tarixiy manbalar sifatida. Toshkent: Fan va texnologiya.

7. Hasanov, S. (2011). Markaziy Osiyo tangalarining tahlili: Temuriylar davri. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Tarix Instituti.
8. Nasirov, S. (2006). Temuriylar davridagi tangalar va ularning ijtimoiy ahamiyati. Toshkent: O'zbekiston.
9. Tursunov, R. (2002). Temuriylar va tangalar: Madaniy va siyosiy ramzlar. Toshkent: Ijtimoiy fanlar akademiyasi.
10. Bobojonov, M. (2010). Oltin, kumush va mis: Temuriylar tangalarining metallurgiyasi. Toshkent: O'zbekistonda ilm-fan.

